

3. De ”färgade” barnen i det vita folkhemmet. Adoption, ras och svenskhet i 1960-talets Sverige

Tobias Hübinette

Inledning: 1960-talets strid mellan raspessimister och rasoptimister

Sverige är med sina 60 000 utlandsadopterade det land i världen som sedan 1950-talets slut har adopterat flest barn från andra länder per capita. Under 1960-talet, när Sverige till skillnad från idag var ett av västvärldens mest rasligt homogena länder, utspelade sig en debatt i dåtidens medier liksom i riksdagen, inom föreningsvärlden och i offentligheten i stort som handlade om landet skulle börja adoptera icke-vita barn från andra länder eller ej. Denna debatt kom i praktiken att bli Sveriges sista offentliga diskussion som explicit handlade om relationen mellan ras och svenskhet.

Den 25 juli 1961 publicerade *Dagens Nyheter* en notis, som meddelade att den dåvarande myndigheten Medicinalstyrelsen avrådde svenskarna från att adoptera barn från Algeriet och Hongkong. Upprinnelsen till Medicinalstyrelsens uttalande stod att finna i att Lutherska världsförbundets dåvarande svenska sektion Lutherhjälpen hade vänt sig till myndigheten och bitt om råd i frågan. Lutherhjälpen hade nämligen i sin tur blivit kontaktad av flera privatpersoner, vilka hade frågat om hjälporganisationen kunde bistå dem i adoptionen av barn från sagda länder. Notisen avslutades med följande mening:

Tillräckliga vetenskapliga undersökningar föreligger däremot inte för att adoption skall kunna tillåtas i större omfattning framför allt när det gäller barn till främmande från adoptionsföräldrarna [sic] starkt skilda rasgrupper. (Dagens Nyheter 1961)

Det skulle senare visa sig att formuleringen om ”starkt skilda rasgrupper” emanerade från Sveriges siste professor i rasbiologi Jan Arvid Böök, som var den som Medicinalstyrelsen hade vänt sig till efter att Lutherhjälpens förfrågan om ett utlåtande i adoptionsfrågan hade inkommit till myndigheten

(Blom 1964). En vecka senare uppmärksammade journalisten och författaren Evert Kumm (1961) Medicinalstyrelsens uttalande i form av en debattartikel i *Expressen* som bar rubriken "Rasvidskepelse?". I artikeln anklagade Kumm myndigheten för just det genom att ställa frågan om Medicinalstyrelsen förfäktade samma typ av rastänkande som Statens institut för rasbiologi tidigare hade företrätt. Kumms anklagelseakt följdes av flera liknande inlägg författade av bland andra *Expressens* Carl-Adam Nycop (1961), som i sin tur undrade om Medicinalstyrelsen bara ville ha vita barn i Sverige:

Är det humanitärt riktigare att adoptera en vit unge än en färgad? Frågan – som aktualiserats av Medicinalstyrelsens egendomliga uttalande – besvaras i denna artikel med ett klart NEJ! (Nycop 1961)¹

Från och med hösten 1961 brast alla fördämningar och under de efterföljande åren kom en strid ström av artiklar i form av ledarstick och debattinlägg att publiceras, vilka behandlade frågan om Sverige skulle börja adoptera icke-vita barn från andra länder eller ej. *Aftonbladets* klassiska Vi 5-fråga skulle exempelvis komma att ta upp utlandsadoptionsfrågan vid åtminstone fem tillfällen på 1960-talet och även Sveriges Radio sände och visade samma årtionde flera radio- och TV-program som ägnade sig åt frågan.

Jag har valt att benämna den politiska debatt som bröt ut i kölvattnet efter offentliggörandet av Medicinalstyrelsens skrivelse som 1960-talets adoptionsdebatt för att kunna konceptualisera den som en sammanhängande offentlig diskussion. Denna debatt pågick kontinuerligt från 1961 och fram tills 1969, när Adoptionscentrum bildades, även om det är svårt att sätta ett exakt slutår för debatten som närmast sömlöst kom att övergå i en diskussion om de uppväxande och unga vuxna adopterades situation i 1970- och 1980-talens Sverige.

1960-talets adoptionsdebatt kom att bli Sveriges sista offentliga debatt som explicit handlade om relationen mellan ras och svenskhet. Dåtidens

---

¹ Det idag ålderdomliga och nedsättande uttrycket "färgade" var den vanligast förekommande svenskspråkiga beteckningen för att benämna och tala om icke-vita på 1960-talet liksom även under 1970-talet. Jag har här valt att genomgående behålla alla originalord i citaten och därmed även att återge ett flertal sådana arkaiska och pejorativa glosor just för att det var de ord som användes på den tiden.

debattsdeltagare uppfattade också själva diskussionen som att den inte bara handlade om adoption utan just även om ras. Ett exempel på det är att debatten beskrevs som en strid mellan raspessimister och rasoptimister, som motsvarades av den skeptiskt lagda myndighetsvärlden respektive det entusiastiska läger som var för utlandsadoptionerna (Fredriksson 1964). Båda dessa beteckningar har jag själv valt att använda mig av som analytiska termer eftersom de så väl fångar de båda sidornas förhållningssätt samtidigt som att jag är medveten om att båda dessa uttryck kan vara problematiska i sig, att det också hade kunnat gå att benämna rasoptimisterna som exempelvis internationalister samt att de båda lägren inte var enhetliga utan härbärgerade olika åsikter såsom att inte alla raspessimister varnade för så kallad rasblandning.

Adoptionsdebatten var inte den enda debatten som pågick på 1960-talet som handlade om svenskhet och minoriteter. Under decenniet fördes också en debatt om invandrarnas och minoriteternas situation och inte minst om hur romerna behandlades, med förgrundsfigurer som Katarina Taikon (1963) och David Schwarz (1964, 1966) (Mohtadi 2012; Román 1994).² Denna debatt inkluderade de under och efter kriget anlända flyktingarna från bland annat Estland och efterkrigstidens arbetskraftsinvandrare från bland annat Finland och den ledde till slut fram till att en ny politik gentemot minoriteterna och invandrarna sattes på 1970-talet, som i efterhand har kommit att kallas den mångkulturella politiken (Tawat 2019; Wickström 2015). Även om debatten om de svenska romernas situation pågick samtidigt som adoptionsdebatten och även om debatten om de dåvarande invandrarnas och minoriteternas rätt att få behålla, odla och utöva sina kulturella uttryck och språk också ägde rum på 1960-talet var adoptionsdebatten samtidigt den fråga som allra tydligast centrerade relationen mellan ras och svenskhet.

Denna artikel behandlar alltså 1960-talets svenska adoptionsdebatt och undersöker hur den kom att påverka utvecklandet av de svenska rasrelationer och den svenskhet som gäller idag. Syftet är att försöka förstå hur frågan om internationell adoption och utlandsadopterade har bidragit till

---

² För en presentation av David Schwarz och 1960-talets debatt om invandrare och minoriteter se kapitel 8 i denna bok.

uppkomsten och framväxten av dagens svenska syn på ras och på vem som räknas som svensk. Det empiriska underlaget utgörs av artiklar, böcker, utredningar, riksdagsdebatter och attitydundersökningar och tidsmässigt står 1960-talet i centrum men även vissa framåtblickar in i vår tid kommer att göras. I artikeln försöker jag svara på följande frågeställningar: Hur har debatten om internationell adoption och utlandsadopterade relaterat till och knutits samman med diskussionen om ras, svenskhet och vithet? Och hur har frågor som rör internationell adoption och utlandsadopterade bidragit till framväxten av de samtida svenska rasrelationerna samt till dagens syn på vilka som ingår i svenskheten och räknas som svenskar eller ej?

Artikeln är indelad i fem delar och denna första del introducerar 1960-talets svenska adoptionsdebatt medan den andra presenterar det teoretiska ramverket, den tidigare forskningen, en demografisk översikt samt det empiriska materialet. Den tredje delen redogör för ras pessimisternas syn och hur staten, myndigheterna, biståndsorganisationerna och dåtidens svenskar i gemen såg på frågan om adoption av utomeuropeiska barn på 1960-talet. Den fjärde delen undersöker hur rasoptimisterna uppfattade de adopterade som bebudare av ett framtida mångfaldspräglad, uppblandat, färgblint och antirasistiskt Sverige och hur de kom att formulera en begynnande färgblindhetsideologi. I den femte delen avslutar jag med att sammanfatta hur de icke-vita adopterade har kommit att bidra till att lägga grunden till vår tids syn på ras och svenskhet och även med att reflektera över hur Sverigedemokraternas syn på utlandsadopterade numera överensstämmer med den allmänna svenska synen på desamma.

Att studera brytpunkten mellan det gamla rastänkandet och den nymornade färgblindheten

Den teoretiska förståelseram som genomsyrar min artikel om 1960-talets adoptionsdebatt betraktar 1960-talet och närmare bestämt det symboltyngda året 1968 som vattendelaren och brytpunkten mellan två på ytan diametralt olika sätt att betrakta och behandla ras. Jag syftar här å ena sidan på det explicita rastänkande som präglade stora delar av 1900-talets Sverige och å andra sidan på det färgblinda antirastänkande som har kommit att utvecklas till dagens svenska antirasism och syn på ras. Konkret handlar det om ramverk som jag utgår ifrån om den teoretiska modell som Catrin Lundström och jag har utarbetat som delar upp den moderna svenska historien i tre

perioder eller faser som ett sätt att analysera den hegemoniska svenska vitheten och de svenska rasrelationerna över tid (Hübinette & Lundström 2011, 2015; Lundström & Hübinette 2020).

Det handlar om den vita renhetsperioden som varade 1905–1968, den vita solidaritetsperioden som rörde åren 1968–2001 och dagens vita melankoliperiod som vi menar har gällt från 2001 och framåt. Under den vita renhetsperioden ägde det moderna svenska nationsbyggandet rum i form av framväxten av folkhemmet och välfärdsstaten medan den vita solidaritetsperioden kännetecknades av identifikation med den utomvästerländska världen samt av vänsterliberalism och antirasism. Vår tids vita melankoliperiod slutligen präglas av nyliberalism och nykonservatism liksom av en tilltagande nationalism och protektionism som en reaktion på att både det homogena Sverige (1905–1968) och det progressiva Sverige (1968–2001) just nu är på väg att försvinna. Utöver denna tredelade periodisering av den svenska vithetens och de svenska rasrelationernas nutidshistoria menar vi att det finns ett antal övergångsfaser som överbryggat och binder samman de tre huvudfaserna, varav den som gällde för åren 1950–1968 är den som är aktuell för 1960-talets adoptionsdebatt.

Den vita renhetsperioden (1905–1968) genomsyrades av det som jag här har valt att kalla det gamla svenska rastänkandet, som tog sig uttryck i den på sin tid så omhuldade svenska rasforskningen liksom av det homogenitets- och likhetsideal som präglade skapandet av folkhemmet och välfärdsstaten och i förlängningen konstruktionen av den moderna svenskheten. Efter 1945, under efterkrigstiden och kalla kriget och i samband med avkoloniseringen, kom detta förment vetenskapliga rastänkande som betonade likhet och var besatt av att vidmakthålla svenskarnas rasliga isolering och homogenitet att sakta men säkert utmanas och ebba ut och särskilt efter 1968. Det handlade om ett nytt sätt att se på de inhemska minoriteterna, krigsflyktingarna och de efterkrigstida arbetskraftsinvandrarna och på den del av den utomeuropeiska världen som fram tills dess mestadels hade utgjorts av kolonier eller som var ”underutvecklad”, det vill säga det som på den tiden kallades ”uländerna” eller tredje världen, liksom om ett nytt sätt att se på ras och på icke-vita människor i allmänhet som just började artikuleras under 1960-talets adoptionsdebatt.

Med färgblindhet menar jag här det förhållningssätt till ras som handlar om att vara emot att tala om och tänka i termer av ras och att använda ordet som sådant och om möjligt också dess olika avledningar och ordsammansättningar (Hübinette 2017; Jönsson & Nilsson 2019; Osanami Törngren 2018; Schütze & Osanami Törngren 2022). David Theo Goldberg (2009) har kallat denna färgblinda ideologi för *antiracialism*, som kan översättas med antirastänkande på svenska. Ett antirastänkande är enligt Goldberg något annat än antirasism, som han menar förutsätter en medvetenhet om ras och en operationalisering av rasbegreppet för att kunna uppmärksamma och bekämpa olika yttringar av rasdiskriminering:

Antiracialism is to take a stand, instrumental and institutional, against a concept, a name, a category, a categorizing. [...]

Antiracism, by contrast, conjures a stance against an imposed condition, or set of conditions, an explicit refusal or a living of one's life in such a way one refuses the imposition, whether one is a member of the subjugated population or the subjugating one. (Goldberg 2009, s. 10)

1960-talets svenska adoptionsdebattörer kunde dock utan problem tala om ras och inte heller de som tillhörde det vinnande rasoptimistiska lägret och som fronderade mot det gamla svenska rastänkandet var ännu färgblinda. Dock menar jag att de första och tidigaste spåren av den svenska färgblindheten och därmed även av dagens svenska syn på ras och vår tids antirasism går att hitta just i 1960-talets adoptionsdebatt.

Vad gäller forskningsläget går det att konstatera att 1960-talets svenska adoptionsdebatt inte har uppmärksammats i någon större utsträckning. En av dem som har gjort det är historikern Hanna Markusson Winkvist (2005) som i sin artikel "Fostran till färgblindhet" har konstaterat att 1960-talets adoptionsdebatt särskilt kom att kretsa kring att barnen inte var vita. Vidare lyfter Markusson Winkvist fram att Socialdepartementets (1967) utredning *Adoption av utländska barn*, som tillkom som ett resultat av debatten, hävdade att det dittills hade gått bra för de flesta av de adoptivbarn som då hade hunnit komma till Sverige trots att det var uppenbart att flera av dem utsattes för rasdiskriminering. Cecilia Lindgren (2006) har i sin avhandling *En riktig familj*, som handlar om vad som har ansetts vara barnets bästa i den svenska adoptionspolitiken och adoptionspraktiken, likaså berört 1960-talets adoptionsdebatt. Lindgren lyfter också hon fram att debatten kretsade kring

ras och att den just resulterade i tillsättandet av utredningen *Adoption av utländska barn*:

Efter den kritik som riktats mot svenska myndigheter, med antydningar om att rasfördomar präglat deras förhållningssätt, är det tydligt att utredningen var försiktig med att uttala sig negativt om adoption av utländska barn. (Lindgren 2006, s. 170)

Lindgren nämner även att rasaspekten togs upp i utredningsdirektiven samt att utredningen manade till försiktighet vad gäller adoption av barn som "till det yttre mycket starkt skiljer sig från den svenska omgivningen" (Lindgren 2006, s. 167–168). I sin studie *Internationell adoption i Sverige*, som handlar om den internationella adoptionens historia i och till Sverige, har Lindgren likaså aktualiserat 1960-talets adoptionsdebatt med utgångspunkt i de riksdagsmotioner och ministeruppvaktningar som ledde fram till att utredningen *Adoption av utländska barn* tillsattes, vilken i sin tur resulterade i att den internationella adoptionsverksamheten slutgiltigt kom att institutionaliseras i landet (Lindgren 2010, s. 21–32).

Carolina Jonsson Malm har i sin avhandling *Att plantera ett barn* också berört 1960-talets adoptionsdebatt (Jonsson Malm 2011, s. 76–126). Jonsson Malm undersöker de normer som över tid har format den svenska reproduktionspolitiken genom att studera de lagar och praktiker som har omgärdat och gäller för assisterad befruktning respektive internationell adoption. Med utgångspunkt i de tidningsklipp som ingår i adoptionsutredningens efterlämnade arkiv menar Jonsson Malm att 1960-talets adoptionsdebatt kan sammanfattas på följande vis vad gäller de två huvudståndpunkterna, vilka motsvaras av det jag kallar den begynnande färgblindheten och det gamla rastänkandet:

Jag menar att det i mediedebatten blir tydligt att de internationella adoptionerna var en känslig fråga, som synliggjorde olika föreställningar kring etnicitet, ras, nation, tillhörighet och ursprung. De som förespråkade ett mer tillåtande regelverk begagnade sig av ett språk som betonade tolerans, solidaritet och likheten mellan människor, medan de som ville ha ett återhållsamt regelverk främst använde argument som byggde på olikheter och rasåtskillnad. (Jonsson Malm 2011, s. 81)

Det är oklart exakt när det första adoptivbarnet från ett utomeuropeiskt land anlände till Sverige men det verkar i alla fall som att en koreansk flicka adopterades till Sverige redan 1957 och året därpå anlände ett syskonpar

från Sydkorea som till och med uppmärksammades i 1958 års upplaga av *Årets största händelser* och vilka därefter kom att framställas i media som "Sveriges första Koreabarn" (Ehrenkrona 1973; Hübinette 2003).³ På 1950-talet kom det också enstaka barn från bland annat Iran, Indien och Brasilien och omkring 240 utländska barn uppges sammanlagt ha adopterats till Sverige 1950–1966, varav 94 kom från Sydkorea (Socialdepartementet 1967, s. 22–23).

Naturligtvis har Sverige aldrig varit ett helt och hållet rasligt, kulturellt, språkligt eller religiöst homogent land sett till befolkningssammansättningen eftersom landet alltid har härbärgerat flera minoriteter liksom det samiska urfolket och kontinuerligt har tagit emot invandrare under århundraden men vad gäller specifikt utomeuropeisk invandring går det inte att säga något annat än att den är mycket sentida. År 1960 fanns det exempelvis bara 596 invånare som var födda i Afrika, 797 invånare som var födda i Latinamerika och Karibien samt 1 476 invånare som var födda i Asien i Sverige. Vad gäller antalet utomeuropeiska adopterade utgjorde de antagligen bara några 10-tal av de sammanlagt 2 869 utomeuropeiska invandrarna som befann sig i Sverige vid 1960 års utgång och varav åtskilliga dessutom var återvändande utlandssvenskar (Statistiska centralbyrån 2019).

Även om ovanstående siffror hade flerdubblats ett årtionde senare fanns det 1970 ändå inte fler än 4 149 invånare i Sverige som var födda i Afrika, 3 451 som var födda i Latinamerika och Karibien och 5 949 som var födda i Asien motsvarande totalt 13 459 personer eller 0,17 procent av det årets folkmängd (Statistiska centralbyrån 2019). Det är inte känt hur många av de 13 459 invånarna från Afrika, Latinamerika, Karibien och Asien som var utlandsadopterade men en försiktig uppskattning säger att det kan ha handlat om runt 1 500 personer eller lite mer än 11 procent av alla utomeuropéer i landet vid 1970 års slut varav över 1 000 härrörde från Sydkorea (Justitiedepartementet 1969, s. 15; Ministry of Health and Welfare 1999; Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor 1998). År 1980 uppgick

---

³ Uttrycket "Koreabarn" myntades på 1960-talet, förekom frekvent i adoptionsdebatten och blev i det närmaste synonymt med utländska adoptivbarn från den utomeuropeiska världen under 1960- och 70-talen på grund av Sydkoreas kraftiga dominans som ursprungsland under dessa decennier. Senare skulle uttrycket även leta sig in i ordböcker och uppslagsverk, såsom i 1990-talets *Nationalencyklopedin*.

sedan antalet invånare födda i Afrika till 10 025 personer, födda i Latinamerika och Karibien till 18 548 personer och födda i Asien till 30 351 personer, det vill säga det året fanns det 58 924 utomeuropeiska invandrare vilka tillsammans utgjorde 0,71 procent av den dåtida svenska totalbefolkningen (Statistiska centralbyrån 2019). Av dem var cirka 17 000 eller hela 29 procent utlandsadopterade till följd av att över 16 500 utlandsadoptioner hade ägt rum till Sverige mellan 1970–1980 varav den absoluta majoriteten härrörde från utomeuropeiska länder (Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor 1998).

Det empiriska underlaget för denna artikel består av texter i vid mening, varav den övervägande delen utgörs av artiklar hämtade ur dagstidningar, vecko- och månadsmagasin samt ur andra typer av tryckta periodiska skrifter liksom av bokpublikationer i form av handböcker, debattböcker och utredningar. Vidare analyseras ett antal riksdagsmotioner och riksdagsdebatter, ett antal radio- och TV-inslag samt ett antal enkätundersökningar, vilka alla har det gemensamt att de berör internationell adoption och utlandsadopterade i relation till ras och svenskhet. Jag betraktar det undersökta materialet som texter vare sig det handlar om rena texter eller radio- och TV-inslag, vilka jag har transkriberat. Inspirerad av Norman Faircloughs kritiska diskursanalys betraktar jag texterna som ingående i en viss uppsättning diskurser vilket gör att jag inte alltid kommer att fästa någon större vikt vid vilka personer som säger och står för en viss åsikt och ståndpunkt utan i stället ser jag de personer som går att knyta till en viss utsaga som att en viss diskurs talar genom dem i enlighet med de diskursiva normer som gällde på den tiden (Fairclough 1995; Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det handlar om att försöka förstå vilken typ av åsikter som var möjliga att tänka och uttrycka på 1960-talet och inte om exakt vilka som förestod och uttryckte dem och ett exempel på det är det gamla svenska rastänkandet som verkar ha funnits med i bakgrunden hos relativt många debattörer oberoende av politisk åsikt, eventuell myndighetsanknytning eller expertstatus.

Rasessimisternas farhågor för svenska folkets rasfördomar

Denna del redovisar det rasessimistiska lägrets restriktiva hållning till utlandsadoptioner av icke-vita barn och återknyter till inledningen som

introducerade upptakten till 1960-talets adoptionsdebatt i form av de reaktioner som följde på att *Dagens Nyheter* (1961) hade offentliggjort Medicinalstyrelsens rekommendation rörande adoption av barn från Algeriet och Hongkong. Det skulle snart visa sig att det inte bara var staten som ställde sig skeptisk till internationell adoption utan också dåtidens hjälporganisationer och inte minst de sammanslutningar och verksamheter som var inriktade på både barn- och biståndsfrågor.

I samband med den första kritiken av Medicinalstyrelsens tal om "starkt skilda rasgrupper" på hösten 1961 valde svenska Röda Korset att gå ut i DN och avråda från utlandsadoptioner genom att hänvisa till att "en hjälpinsats i barnens hemland gör större nytta" (Stroh 1961). Organisationens dåvarande generalsekreterare Olof Stroh deklarerade också att "frågan om adoption ligger principiellt utanför Röda Korsets utlandsverksamhet" samt passade på att tillägga att "Röda Korset tar avstånd från all rasdiskriminering". Denna hållning, som mer eller mindre anslöt sig till myndighetsvärldens restriktiva linje och förespråkande av hjälp på plats, skulle komma att gälla för i stort sett samtliga av de humanitärt inriktade hjälp- och biståndsorganisationerna inklusive de olika kristna missions- och biståndsorganisationerna.

Även Rädda Barnen (RB), den största av Sveriges hjälp- och biståndsorganisationer som var inriktad på att hjälpa fattiga, utsatta och svältande barn i den utomeuropeiska världen, var redan från adoptionsdebattens utbrott 1961 skeptiskt inställd till adoption av utländska barn, vilket många adoptionsförespråkare upprördes särskilt starkt över. En av dem var författaren och journalisten Monika Zak (1963) som i januari 1963 gick till generalangrepp mot Medicinalstyrelsen och Socialstyrelsen i en stort upplagd artikel i *Idun* och inte minst mot just Rädda Barnen genom att raljera över organisationens restriktiva hållning:

– Vi förmedlar inga barn utan avråder från att ta dem över här, svarar man på RB:s informationsavdelning. Man får ju komma ihåg att de är araber. Att de är av annan ras. Vi skickar ut vår "PM angående 'import' till Sverige av utländska barn" till alla som frågar och brukar framhålla att det blir besvärligt för fosterföräldrar till barn av annan hudfärg. De kommer inte att visa den tacksamhet föräldrarna förväntar sig. Vid 13–14-årsåldern är det ju svårt för vanliga föräldrar. Hur ska det då inte kännas för fosterföräldrar som ska försöka sätta pli på sina arabarn?

Rädda Barnen har vänligen ställt nyss nämnda PM till Iduns förfogande, och vi finner däri att RB för sin inställning åberopar ej mindre än två myndigheter som värn för vårt rena svenska blod och vår oklanderliga sociala ordning. (Zak 1963, s. 24)

Zaks *Idun*-artikel fick ett stort genomslag i offentligheten och på Rädda Barnens årsmöte på Folkets hus i Stockholm i maj 1963, som öppnades av förbundets ordförande Margit Levinson och som självaste statsminister Tage Erlander bevistade, anordnades en debatt om adoptionsfrågan, som Sveriges Radio spelade in och senare sände. I debatten deltog Socialdepartementets Ingrid Hilding, Socialstyrelsens generaldirektör Ernst Bexelius, sociologen Joachim Israel samt barnläkaren Torsten Thysell från Karlstad. Thysell frågade under debatten de församlade om de hade "hjärta att 'offra' de utländska barnen genom att ta hit dem till dagens svenskar, som jag (i varje fall inte i mitt län) inte anser vara mogna för att ta emot barn som avviker från det vanliga?" och han menade vidare att "färgade" kanske kunde accepteras som barn "men hur går det för den vuxne färgade?" (Expressen 1963; Teora 1963). Argumentet att vuxna icke-vita utlandsadopterade skulle få svårigheter i skolan, på arbetsmarknaden och inte minst vad gäller att hitta en partner förekom bland raspessimisterna och avslöjar också en könsdimension på grund av att denna farhåga främst rörde de asiatiska pojkarna samtidigt som de allra flesta som adopterades på 1960- och även 1970-talet i realiteten var flickor från Asien.

Karlstadsdoktors restriktiva hållning grundade sig i negativa erfarenheter från Värmland där en icke-vit adopterad pojke hade råkat illa ut på grund av mobbing. Enligt *Svenska Dagbladets* referat från debatten anslöt sig Bexelius till Thysells linje och generaldirektören hänvisade även till den då pågående diskussionen om de svenska romernas situation för att ytterligare understryka att många majoritetssvenskar hyste starka "rasfördomar". En fråga som här uppkommer är just vad den stora massan av landets dåvarande invånare egentligen tyckte och om adoptionsfrågan. År 1963 antydde den moderata riksdagsledamoten Blenda Ljungberg att det fanns en relativt stark folklig opinion mot adoptioner av icke-vita barn i en debatt om adoptionsfrågan i riksdagens första kammare:

Vi tar med rätta avstånd här i Sverige från rasdiskrimineringen i Amerika och Afrika. Är det lätt för oss att göra det, därför att problemen inte är våra? Frågan kan man ha anledning att ställa sig. Det finns nämligen också bland oss svenskar ett dunkelt,

känsloladdat rastänkande. Jag har tyvärr fått belägg för det genom brev som jag har mottagit bland annat efter min interpellation i riksdagen. (Riksdagen 1963, s. 5–6).

Ljungberg syftade i sitt inlägg på ett kvardröjande utbrett rastänkande i de breda lagren av befolkningen. Det finns ett antal opinionsundersökningar från 1960-talet där frågan om adoption av icke-vita barn från utomeuropeiska länder togs upp, vilka åtminstone ger en fingervisning om hur den stora allmänheten såg på frågan. År 1963 frågade till exempel Svenska institutet för opinionsundersökningar (Sifo) 1 120 gifta och barnlösa kvinnor om de tyckte att det var lämpligt att svenskar skulle börja adoptera "färgade" barn från andra länder (Svenska institutet för opinionsundersökningar 1963). På frågan om respondenterna själva skulle kunna tänka sig att adoptera ett "färgat" barn svarade kring 20–25 procent att de skulle kunna tänka sig det beroende på barnets ursprung: Runt 25 procent svarade att de skulle kunna tänka sig att adoptera ett algeriskt barn, 20–21 procent ett indiskt barn och 17 procent ett svart eller kinesiskt barn. Denna opinionsundersökning visar med andra ord att det antagligen fanns ett kvardröjande rastänkande bland relativt många av dåtidens svenskar och inte minst en farhåga för att de icke-vita barnen skulle kunna drabbas av mobbing och rasdiskriminering.

I september 1968 chockade den på sin tid världsberömda och folkkära boxaren Ingemar "Ingo" Johansson dåtidens rasoptimister genom att i en intervju i veckotidningen *Året Runt* ta avstånd från internationell adoption (Scherer & Andhé 1968):

Året Runt: Skulle du kunna tänka dig att adoptera ett u-landsbarn?

Ingo: Nä, jag vill inte ha rasproblemen in på knuten.

Året Runt: Jamen, det skulle ju bidra till att lösa rasproblemen.

Ingo: Varför ska just jag börja? (Scherer & Andhé 1968, s. 26)

Uttalandet resulterade i en löpsedel och en förstasida i *Expressen* som utropade "u-landsbarn inget för mej!" och i samma nummer upprepade "Ingo" sitt kontroversiella ställningstagande i adoptionsfrågan (Danielsson 1968). Det är så här i efterhand omöjligt att säga hur många så kallade vanliga människor som egentligen tyckte som "Ingo" men det förekom insändare i flera tidningar på hösten 1968 som uttryckte stöd för Johansson och som bland annat menade att internationell adoption var ett "överklassnöje" (Bara svenska barn 1968; Eriksson 1968). Det finns över lag relativt gott om spår

av en mer negativ hållning till utlandsadoptioner bland privatpersoner i samband med 1960-talets adoptionsdebatt på dagstidningarnas insändarsidor. År 1968 lät *Expressen* exempelvis publicera en insändare som kan sägas ha upprepat den raspessimistiska syn som rådde inom myndighetsvärlden och bistånds-Sverige under detta årtionde:

Jag tror inte att det är så lyckat att adoptera u-landsbarn. Man kommer inte ifrån att de är av en annan ras. De kan få lida mycket både i lekskolan och senare i den riktiga skolan. (Mamma fyra gånger 1968)

Den andra myndigheten utöver Medicinalstyrelsen som fick klä skott i 1960-talets adoptionsdebatt på grund av sin raspessimistiska hållning var Socialstyrelsen. I december 1962 valde den tidigare nämnde Thysell att författa en skrivelse som innehöll följande anmärkningsvärda mening som Eva Moberg valde att citera och som kom att kopplas till Socialstyrelsen då Thysell agerade vetenskaplig expert åt myndigheten:

En annan sak är att en korsning mellan två raser som befinner sig på olika kulturstadier ej ter sig önskvärd ur den mera högtstående rasens synpunkt. (Moberg 1964b, s. 25)

Tillsammans med det citat som hämtades från Medicinalstyrelsens uttalande från 1961 om "starkt skilda rasgrupper", som ursprungligen härrörde från den siste rasbiologiprofessorn Jan Arvid Böök, kom Torsten Thysells mening om "korsning mellan två raser" att citeras om och om igen i 1960-talets adoptionsdebatt som de kanske tydligaste bevisen på att staten, myndigheterna och experterna uppfattades vara emot att svenskarna skulle få adoptera icke-vita barn från andra länder. Både Thysell och Böök fick därför finna sig i att ständigt bli sågade vid fotknölarna i ett försvarligt antal artiklar i dåtidens tidningar och tidskrifter. År 1963 frågade exempelvis journalisten och författaren Karin Himmelstrand Böök vilka rasgrupper som enligt denne kunde tänkas vara "mindervärdiga" i en debattartikel i DN:

Gäller det att pröva hypotesen om det ändå till sist finns raser med mindervärdiga egenskaper eller om avkomman till föräldrar av olika ras på något sätt kan bli defekt? Hur kan man tänkas gå till väga vid uppläggningsen av en sådan vetenskaplig undersökning? Och finns det för närvarande några planer på forskning inom detta område? Vilka rasgrupper är vidare "starkt skilda"? I vilka hänseenden är till exempel vi svenskar olika i förhållande till kineser och araber? (Himmelstrand 1963)

Flera chefer och företrädare för Medicinalstyrelsen, Socialstyrelsen och även för andra myndigheter fortsatte att komma med olika uttalanden under loppet av 1960-talet som gjorde att det framstod som att det officiella Sverige, etablissemangen och eliten helt enkelt var emot eller till och med motarbetade att svenskarna skulle få adoptera icke-vita barn. I september 1963 sände Sveriges Radio TV-programmet *Adoptivbarn. Om adoption av svenska och utländska barn* och ett inslag innehöll en intervju med Medicinalstyrelsens generaldirektör Arthur Engel som försvarade Bööks hållning och tillade följande:

Ja när den tiden kommer, när den tiden är mogen. Jag är inte helt säker på att den är det riktigt. Jag skulle vilja säga det att jag skulle nog vilja dra mig för att medverka i någon propaganda för att överföra färgade barn i någon större utsträckning. (Sveriges Radio 1963)

Engels tal om att tiden ännu inte var mogen att börja ta in icke-vita barn från andra länder till Sverige föranledde journalisten Willy Maria Lundberg att konstatera i *Expressen* att "vad det är för en tidens mognad i vårt land medicinalstyrets chef Arthur Engel väntar på för att helhjärtat förordna utlandsbarn blev man inte riktigt klok på" (Lundberg 1963). Samma år sade även byråchef Brita Hasselrot på Socialstyrelsen till Monica Zak, som intervjuade byråchefen i sitt tidigare nämnda reportage i *Idun*, att "det är svårt att flytta en främmande planta till vårt klimat" (Zak 1963, s. 24). Året därpå kom också Stockholms stad och dess adoptionsbyrå att förknippas med en negativ och raspessimistisk hållning i adoptionsfrågan efter att Gerhard Bungerfeldt, socialinspektör vid Stockholms stads barnavårdsnämnd och chef för huvudstadens adoptionsbyrå, uttalade följande på en nationell socionomkonferens i Jönköping:

Ett barn av främmande ursprung har ju givetvis olikheter i förhållande till oss. Om jag skall använda ett högst allmänt uttryck, kan jag tala om temperamentsolikheter, bland annat, som kanske inte slår igenom under den allra första tiden men senare, när barnet formas till en personlighet. Temperamentsolikheter, som kan vara mycket svåra om man inte är inställd på det från början och har kapacitet att förlika sig med det som avviker en del från en själv och ens närmaste. (Bungerfeldt 1964, s. 243)

Bungerfeldt fällde även andra uttalanden som blev besvärande för raspessimisterna när han i *Kvällsposten* försvarade sig med att han "liksom barnavårdsnämnden och Socialstyrelsen" var "kemiskt fri från rasfördomar" medan han samtidigt klargjorde att "det kanske vore önskvärt, att vi stod

närmare orientalerna temperamentsmässigt, vi är ju ganska stela" (Eneberg 1964). Bungerfeldt blev inte minst attackerad av *Dagens Nyheters* ledarredaktion i flera återkommande och hårda ledarstick och tidningen passade också på att ge en känga åt Socialstyrelsens Ernst Bexelius som i tv hade varnat för en "massimport" till Sverige av "u-barn" (Dagens Nyheter 1964a, 1964b, 1964c). Bungerfeldt, Bexelius och de andra myndighetsföreträdarna kallades vidare på ledarsidan för "mumier" på grund av att de ansågs företräda ett gammaldags rastänkande:

Dunkla farhågor om att ökad adoption av u-barn skulle skapa rasproblem i Sverige spökar givetvis på sina håll. I dagens hörnartikel förnekar inspektör Gerhard Bungerfeldt, chef för adoptionsbyrån i Stockholm, att hans hårt kritiserade inlägg vid en socialkonferens i Jönköping nyligen skulle vara uttryck för sådana fördomar. Hans egen övertygelse härom betvivlas icke. Men det citat hr Bungerfeldt själv återger tyder på att han har märkliga föreställningar om att det "givetvis" finns olikheter i temperament hos barn av "främmande" ursprung i förhållande till "oss", och att dessa olikheter "kan" vara mycket svåra. Om detta inte är rasfördomar är det förvillande likt. (Dagens Nyheter 1964a)

Här går det att ställa sig frågan om det går att skilja mellan de rassessimister som var emot utlandsadoptioner av icke-vita barn av rasmässiga skäl och de rassessimister som var det för att de sade sig värna om de icke-vita barnens väl och ve på grund av svenskarnas ingrodda rastänkande. I vissa fall skulle detta kanske vara möjligt. Här kan dock konstateras att rasoptimisterna i 1960-talets adoptionsdebatt själva inte gjorde någon sådan distinktion.

I september 1964 publicerade sedan författaren Eva Moberg artikeln "Vill ni rädda ett barn" i *Idun-Veckojournalen* som gav stort eko i många tidningar och tidskrifter liksom i radio och tv (Moberg 1964b). Moberg attackerade i sin artikel både Rädda Barnen, Medicinalstyrelsen, Socialstyrelsen, Böök, Thysell och Bungerfeldt och anklagade dem alla för att hysa och sprida "rasfördomar" och den enda statliga företrädare som Moberg hade något gott att säga om var Utrikesdepartementet, som "tycks vara den enda positivt inställda instansen i detta sorgliga skådespel":

Det är svårt att värja sig mot misstanken att den avgörande faktorn i själva verket är rasfördomar, även om Socialstyrelsen väljer sina ord med större omsorg än dr Thysell och Medicinalstyrelsen. Rent språk förde dock inspektör Bungerfeldt på Socialtjänstemannaförbundets studiekonferens: "Ett utländskt barn kan väntas visa vissa temperamentsdrag – om inte annat (!) – som skiljer sig från svenska, och vad detta

kan medföra för problem i framtiden är inte lätt att förutse.” Vi har alltså i Stockholm en adoptionschef som tror på särskilda svenska temperament, och som dessutom förutsätter att ”utländska” sådana måste vara på något sätt farligare och mer ödesdigra. (Moberg 1964b, s. 25)

Mobergs på sin tid mycket uppmärksammade artikel resulterade i att flera av de experter, forskare, myndigheter, tjänstepersoner och chefer som hängdes ut kände sig tvingade att gå ut och försvara sig i offentligheten. Möjligen var detta första gången som svenska myndighetsföreträdare så tydligt och så brett anklagades för vad som idag skulle kallas rasism men som på den tiden gick under benämningen rasfördomar. I oktober samma år gick Moberg sedan ut i *Expressen* och begärde ”besked om u-landsbarnen” samt utropade ”öppna dörren!” (Moberg 1964a). Tillsammans med *Idun-Veckojournalen*-artikeln ledde *Expressen*-artikeln till att regeringen genom statsrådet Ulla Lindström och Socialdepartementet till slut valde att tillsätta den statliga utredningen *Adoption av utländska barn*. När den så kallade Lindström-kommittén, som utredningen kallades, väl kom med sitt betänkande tre år senare valde utredningen att sammanfatta statens tidigare hållning i adoptionsfrågan i följande försiktiga ordalag:

Lika självklart är, att det inte kan bli tal om att i Sverige tillämpa restriktioner, som motiveras av rassynpunkter. Adoptionsfall måste under alla förhållanden provas individuellt och fördomsfritt. [...]

Vad särskilt angår placandet av s.k. färgade barn i svenska adoptivhem förekom under åren 1962–1964 ett flertal uttalanden i pressen. I några av dessa gjordes gällande att de svenska myndigheterna hade rest hinder mot att sådana barn förts hit för adoption och att många familjer som önskat adoptera utländska barn resignerat inför svårigheterna. (Socialdepartementet 1967, s. 7, 15)

Efter 1967 kan luften sägas ha gått ur det raspessimistiska lägret i och med att även proppen fullständigt gick ur när utlandsadoptionerna plötsligt ökade dramatiskt i antal under och efter 1968 som en följd av att Socialstyrelsen hade börjat ingå adoptionsavtal med länder som Sydkorea och Filippinerna (Lindgren 2006). Det är talande att den en gång så hårt kritiserade Bungerfeldt sedermera kom att medverka som skribent i Margareta Ingelstams handboksliknande antologi *Adoptera – ett alternativ* från 1970 vari han i neutral ton berättade om hur en utlandsadoption gick till utifrån ett myndighetsperspektiv (Bungerfeldt 1970).

Rasoptimisternas vision om ett rasblandat och färgblint Sverige

Till skillnad från rassessimisterna, vilka alltså representerades av myndigheter, organisationer och experter, är det svårare att säga något generellt om den segrande rasoptimistiska sidan i 1960-talets adoptionsdebatt på grund av att den hittade sina företrädare i de mest skilda politiska läger och intressegemenskaper. Jag har här valt att kategorisera rasoptimisternas attityder och argument utifrån tre huvudteman snarare än kronologiskt. Det första temat är idén att Sverige ansågs vara alltför vitt på 1960-talet och att det därför var nödvändigt att bryta upp denna rasliga homogenitet och blanda upp majoritetssvenskarna med hjälp av de icke-vita adoptivbarnen. Det andra temat handlar om att de utlandsadopterade skulle bidra till att bekämpa och till slut även utrota svenskarnas "rasfördomar" samt på sikt göra Sverige till ett antirasistiskt land. Det tredje temat slutligen rör färgblindhet som en framtidsvision och tanken att en ökad fysisk närvaro av permanent boende icke-vita invånare inom landets gränser till slut skulle göra svenskarna färgblinda.

Vad beträffar den demografiska tanke som kan sammanfattas med att "ju fler icke-vita adoptivbarn desto bättre" så bottnade den i en önskan om att Sverige skulle bli "internationellt" och att svenskarna skulle bli "världsmedborgare" genom att "världen" representerade av adoptivbarnen äntligen skulle få komma till Sverige. Framför allt handlade det om den postkoloniala världen som ofta kallades "u-länderna" och Sverige uppfattades av rasoptimisterna som genomsyrat av ett kvardröjande rastänkande och som ett alltför rasligt homogent land. Utöver behovet av att blanda upp svenskarna menade det rasoptimistiska lägret att Sveriges rykte och omvärldsbilden av landet också stod på spel. Det gick helt enkelt inte längre att låta svenskarna vara "nästan kemiskt fria från färgade folkinslag", som rasoptimisten Richard Sterner uttryckte det, om Sverige skulle tas på allvar i FN och på den internationella arenan och framför allt i relation till just den postkoloniala världen:

I all synnerhet kan vi ju inte samtidigt – av rädsla för att inte själva kunna stå emot just den rasvidskepelse vi med rätta brukar kritisera – börja vidta särskilda anstalter för att även i fortsättningen hålla oss nästan kemiskt fria från färgade folkinslag. En sådan dubbelhet måste omedelbart avslöja oss som förnekare av vår deklarerade FN-tro på ett broderskap över hudfärgsgränserna. (Sterner 1962a, s. 80)

I ett temanummer av kulturtidskriften *Ord & Bild* som handlade om invandrare och minoriteter skrev författaren Lars Bäckström, som var tidskriftens redaktör, följande om utlandsadoptionerna under rubriken "Gör Sverige svartare!":

Vi, i Sverige, Norden, Europa, blir inte en del av den stora världen förrän vi har fått inpå oss och fått beblanda oss med en mängd människor från den färgade och fattiga världen. [...]

Vi behöver komma ut till dem, men de behöver också komma hit. [...]

Detta är fortfarande det land där de flesta inte träffat en färgad, där adoption av färgade barn åtminstone tills nyligen har motarbetats av myndigheterna. (Bäckström 1966, s. 191)

I pressen kunde denna fetischartade "rasblandning till varje pris" - önskan om att öka den rasliga mångfalden i Sverige genom att ta in så många icke-vita adoptivbarn som möjligt så fort som det bara gick ta sig uttryck i reportage som beskrev så kallade regnbågsfamiljer. I september 1967 publicerade exempelvis *Aftonbladet* ett stort reportage som handlade om familjen Ingelstam i Täby som hade tre biologiska barn och som hade adopterat en "mulatt" och ett "gult" "Koreabarn" (Bergström 1967). I *Aftonbladet*-reportaget, som den blivande barnboks-författaren Gunilla Bergström stod bakom, förekom uttryck som "en brun, en vit, en gul", "den ena brun, den andra snedögd och den tredje rågblond" samt "den ena brun, den andra vit, den tredje har sneda ögon" i både bröd- och bildtexten för att understryka den rasliga mångfalden inom familjen (Bergström 1967). Samma år intervjuades skådespelaren och regissören Alf Kjellin, som hade adopterat en svart flicka, och Kjellin berättade entusiastiskt i reportaget att denna adoption bara var början på "en familj med så många raser och gärna så många religioner som möjligt" (Cedrup 1967).

År 1968 kunde *Expressen* triumfatoriskt rapportera med stora bokstäver att "svaret blev ett nästan 100-procentigt HURRA FÖR BLANDRASMÄNNISKAN" efter att dess Ung debatt-redaktion öppet hade frågat sina tonårsläsare "skulle ni bry er om ifall den svenska 'rasen' försvann genom... adoption av utländska barn?" (Ung debatt 1968). Tidningen konstaterade även att "om vi lever som vi lär är Svensson snart snedögd och mörkhårig". En av dem som skrev under på denna "HURRA FÖR BLANDRASMÄNNISKAN"-önskan var

Birgit Stenemo som försäkrade att "om den svenska rasen skulle utplånas genom att sammansmälta med andra raser, skulle jag vara den sista att sörja över detta" och hon tillade att "enligt min mening skulle alla parter vinna på en rasuppblandning, och vi skulle bli förskonade från en framtida rasism" (Stenemo 1968). Även signaturen Britt Marie K höll med om att det bara var positivt att de icke-vita adoptivbarnen som vuxna skulle komma att blanda upp svenskarna och hon frågade sig dessutom "hur kan någon människa överhuvudtaget komma på idén att sörja över att speciella utseendemässiga skillnader raserna emellan försvinner" (Britt Marie K 1968).

Utöver idén om att Sverige var alltför rasligt homogent på 1960-talet och att svenskarna därför behövde blandas upp menade det rasoptimistiska lägret att de adopterade skulle kunna bidra till att bekämpa svenskarnas "rasfördomar". Inte heller detta argument handlade i första hand om att förespråka färgblindhet eftersom tanken var att den blotta fysiska närvaron av de icke-vita adoptivbarnen skulle vänja den stora allmänheten att succesivt och slutgiltigt acceptera människor med ett "avvikande" och "exotiskt" utseende. Dock var själva slutmålet ett framtida färgblint och antirasistiskt Sverige där utseendenaspekter inte längre spela någon roll överhuvudtaget. Vägen dit handlade om att upplysa och sprida kunskap om "rasfördomarnas" fördärlighet och inte minst om att påverka det uppväxande släktet i skolan och via undervisningen men också genom att propagera mot "rasfördomarna" i media, på arbetsplatserna och genom kulturproduktioner av allehanda slag.

År 1963 uppmanade exempelvis *Arboga Tidning* på ledarplats skolans värld samt Svenska kyrkan, föreningslivet, folkrörelserna, fackföreningsvärlden och partierna att börja engagera sig mot myndigheternas "adoptionsförbud" och mot svenskarnas "rasfördomar" på en och samma gång:

Det är därför fruktansvärt att det fortfarande finns ett officiellt förbud mot adoption av "färgade" barn i Sverige. Det hjälper inte att man förklarar att det har "sociala" skäl.

[...] Man kan inte på en gång radera ut fördomar. Men vad man däremot omedelbart kan ta bort är en sådan officiell rasdiskriminering, som inte tjänar till annat än att ytterligare stryka under fördomarna. Dessutom måste givetvis upplysningen intensifieras. Det är t. ex. nödvändigt med en noggrann genomgång av de läroböcker, där fortfarande ett och annat – kanske omedvetet – exempel på rastänkande finns kvar. (Arboga Tidning 1963)

Magnus Kihlbom, som var en av de rasoptimister som tidigt gick till angrepp mot Medicinalstyrelsen, menade 1961 att på grund av att Sverige var så överväldigande vitt och på grund av att svenskarna därför var så ovana vid att se, interagera och umgås med icke-vita så skulle en framtida "import" av utomeuropeiska adoptivbarn kunna råda bot på denna ovana och därigenom fylla ett antirasistiskt pedagogiskt syfte:

[...] i Sverige, där mycket liten erfarenhet finns av samlevnad med individer av andra raser, skulle sådana adoptioner få ett pedagogiskt värde. (Kihlbom 1961)

Två år senare valde utbildaren vid Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och tecknaren Anna Wieslander (1963) att uttrycka sig ännu mer explicit i en debattartikel i *Stockholms-Tidningen*, där hon beskrev hur svenskarnas "rasfördomar" skulle kunna utrotas genom att ta in så många icke-vita adoptivbarn som möjligt även om hon samtidigt var medveten om att det också fanns vissa risker med denna rasoptimistiska *master plan*:

En ökning av "främmande element" kan antas medföra en ökning av rasfördomarna.

[...] För att fortsätta bildspråket: de adopterade barnen blir som en ympning – vissa individer kan antas reagera med att sjukdomen – rasfördomarna bryter ut i öppen dag. Men långt flera bildar antikroppar, som bidrar till sjukdomens kompletta nedkämpande. Ty på samma gång som yttlig kontakt tenderar att ge upphov till rasfördomar, skapar intim och långvarig kontakt den mänskliga förståelse som betyder slutet på fördomarna.

Det är min tro att först när det sitter ett litet negerbarn i varje skola eller en arab på varje arbetsplats, får den propaganda som redan påbörjats i skolor och massmedia sin fulla effekt. (Wieslander 1963)

Att det just fanns risker med att börja ta in icke-vita barn från andra länder i alltför stora mängder och i alltför snabbt takt var något som flera rasoptimister verkar ha varit medvetna om. Ett sätt att förhålla sig till denna problematik var att argumentera för att det ändå inte tjänade något till att skjuta upp det motstånd och det bakslag som eventuellt skulle kunna uppstå och växa fram i breda folklager om "importen" av icke-vita adoptivbarn blev alltför plötslig och inte minst alltför omfattande. År 1963 skrev till exempel *Aftonbladet* (1963) i en ledare att "vi måste öka våra kontakter med folk med

annan hudfärg, och det tjänar ingenting till att uppskjuta svårigheterna genom ett förbud av detta slag” och samma år förde Viveca Hedlund ett liknande resonemang i *Expressen*:

Vi är inte mogna att adoptera färgade barn i större utsträckning. Det är ett annat argument. Jag tror visst att svenskarna är tillräckligt mogna. Visst är det ansvarsfullt, men någon gång måste vi ta det. Och det är på tiden att vi gör det så snart som möjligt. Vi måste komma till rätta med de rasfördomar som finns. (Hedlund 1963)

Det befarade hotet om att den stora massan av svenska folket skulle komma att reagera negativt på en både plötslig och stor mängd icke-vita adoptivbarn ställdes även mot Sveriges anseende i världen liksom i relation till det officiella svenska engagemanget för de svarta amerikanerna, för de kvarvarande koloniernas frigörelsekamp och mot apartheidregimen i södra Afrika. År 1963 sade exempelvis författaren och kvinno- och barnrättsförespråkaren Signe Höjer uppbragt i tv att ”om vi är så rädda för ett rasproblem i vårt land så är det inte mycket bevänt med vår reaktion inför negerfrågan i Amerika, inför rasförföljelserna i Sydafrika eller mycket bevänt med vårt internationella tänkande” (Sveriges Radio 1963).

Även Svenska kyrkans tidning *Vår kyrka* menade i ett ledarstick att det inte var någon mening med att skjuta upp de eventuella problem som skulle kunna uppstå om antalet icke-vita adoptivbarn ökade alltför snabbt och alltför kraftigt i antal (*Vår kyrka* 1964). Det handlade också enligt *Vår kyrka* om att avkoloniseringen och den begynnande postkoloniala invandringen till Väst på sikt ändå skulle komma att resultera i ”rasernas sammanlevande och blandning med varandra” och då var det ingen idé att skjuta upp den utomeuropeiska invandringen till Sverige i form av internationell adoption.

Argumentet att adoptivbarnen, ”Koreabarnen” eller ”u-barnen” skulle kunna frälsa svenskarna från deras ”rasfördomar” i kombination med en mer eller mindre massiv upplysningsverksamhet inom utbildningsväsendet, i kulturlivet och i den medierade offentligheten liksom inom föreningsvärlden och arbetslivet delades av politiker från de mest skilda läger. Under loppet av 1960-talet kom företrädare från olika partier att interpellera och motionera i riksdagen om att Sverige en gång för alla skulle institutionalisera den internationella adoptionsverksamheten och därigenom kraftigt öka antalet utlandsadoptioner till landet. Det rädde vid denna tid med andra ord i det närmaste en partipolitisk konsensus kring att adoptivbarnen skulle kunna

utrota "rasfördomarna" i det svenska folkdjupet att döma av exempelvis de båda centerpartistiska riksdagsledamöterna Bengt Börjessons och Tage Sundkvists motion från 1966 och den moderate riksdagsledamoten Mårten Werners interpellation till justitieministern från 1968:

Om man ser på frågan ur ett större perspektiv torde man kunna beteckna ökad adoption över gränserna som en realistisk åtgärd för att skapa förståelse över gränserna. (Riksdagen 1966, s. 9)

Jag tror också att dylik adoption över gränserna är ett mycket väsentligt fredsarbete. Många psykologiska skäl talar för att konfrontationer mellan människor av skilda folkslag inom familjerna så att säga verkligen kan bidra till att stävja rasism och annat otyg. (Riksdagen 1968, s. 6–7)

Flera rasoptimister argumenterade dessutom för att svenskarna skulle kunna bidra till att lösa "rasproblemen" även i andra länder genom att adoptera icke-vita barn i stor mängd och därmed framstå som det stora undantaget i och föredömet för resten av västvärlden vad gällde att bilda familj över rasgränserna. År 1964 menade barnpsykologen Mirjam Israel i *Aftonbladet* att "i varje fall kan vi inte hjälpa till att lösa rasproblemen genom att bara skjuta dem ifrån oss och säga att de inte angår oss" och syftade på myndighetsvärldens raspessimistiska inställning till internationell adoption (Israel 1964). Några år senare intervjuade *Hudiksvalls-Tidningen* paret Per-Olof och Karin Nilsson i Hudiksvall, som hade adopterat en svart flicka samtidigt som de hade tre biologiska barn, och deras adopterade dotter introducerades i reportaget som "ett av bevisen för att vi svenskar kan hjälpa till att – åtminstone till en del – lösa rasproblemen" (Ridefelt 1969).

Denna idé att Sverige hade ett slags unikt *manifest destiny* att lösa "raskonflikterna" i världen kopplades samman med föreställningen om Sverige som det land på jorden som sades vara allra mest lämpat för att ta emot icke-vita adoptivbarn. Det handlade om att Sverige ansågs sakna ett kolonialt förflutet samt att "rasfördomarna" sades vara på reträtt bland den svenska ungdomen och föreningslivet och demokratin sades vidare ha en särskilt stark ställning i landet.

Vad gäller frågan om färgblindhet som framtidsvision beskrev Richard Sterner (1962a, 1962b) i två artiklar i socialdemokratiska *Tiden* ett framtida Sverige som enligt honom till slut skulle komma att välja att börja ta emot inte

bara arbetskraftsinvandrare från Finland och Europa, utan även till slut icke-vita invandrare från utomeuropeiska länder. Det var just i det sammanhanget som Sterner var den första rasoptimisten som använde sig av termen färgblindhet:

Om också det färgade inslaget i vår immigration säkert ändå förblir litet, i varje fall under den tid som kan överblickas, så kommer likväl den integration av världen som nu börjat att leda till att vi får fler färgade bland oss än nu. [...]

Vi kan därför inte klara problemet om de psykiska hälsorisker som färgade vuxna och barn kan utsättas för i svensk miljö på det enkla sättet att vi hindrar att det problemet alls uppstår. Vi tvingas att ta tjuren vid hornen. Att effektivt undanröja dessa hälsorisker genom att utrota fördomarna hos oss. Ända därhän att vi till sist blir någorlunda "färgblinda", dvs. lär oss att rastecken inte är märkvärdigare i den mänskliga samlevnaden än blont eller mörkt hår. (Sterners 1962b, s. 307–308)

I en artikel i *Dagens Nyheter* året därpå vidareutvecklade Sterner vad han menade med färgblindhet och han underströk att det framför allt gällde att göra de svenska barnen och ungdomarna färgblinda mot bakgrund av att han uppfattade att de vuxna majoritetssvenskarna, och nog framför allt de äldre generationerna, var ohjälpligt marinerade i det gamla rastänkandet. Sterner var vidare övertygad om att det trots allt fanns en god beredskap i Sverige att möta det rassessimistiska lägreets oro för att de utomeuropeiska adoptivbarnen skulle komma att utsättas för rasdiskriminering:

Skulle t ex färgade barn i våra skolor utsättas för otrevligheter, lär nog våra myndigheter och organisationer kunna ingripa med upplysning. Inte minst kommer ungdomens egna organisationer att kunna – och vilja – göra goda insatser. Och sådana insatser kan vara utomordentligt välgörande just för ungdomen själv. Ty i vår krympande värld gäller det för oss att låta varje ny generation fostra sig till en alltmer fullständig "färgblindhet". (Sterners 1963)

Idén om färgblindhet som mål kom under 1960-talets adoptionsdebatt inte minst att uttryckas som en förhoppning om att rasliga utseendeskilnader inte skulle komma att betyda något alls någon gång i framtiden. År 1964 skrev till exempel Ruth Forsling, som var riksdagsledamot för Folkpartiet, följande om sin vision om ett framtida Sverige:

När det gäller rasproblemen skulle jag personligen vilja gå så långt att vi i framtiden genom ökat internationellt utbyte, även genom adoption [...] skulle helt söka eliminera dessa tecken på olika härkomst och grupptillhörighet. (Forsling 1964)

Genom ett ökat antal utlandsadoptioner menade sångerskan och artisten Lill Lindfors på ett liknande sätt att "människor skulle redan som barn vänja sig vid att en annan hudfärg inte betyder någonting" (Henttonen 1969). En grupp som kunde framställas som färgblinda var just barnen. I september 1963 sade Signe Höjer i tv att "barn, de ser inga skillnader i färg" och tillade att "det är vi vuxna som ger dom våra fördomar" och hon hoppades att utseendenaspekter inte längre skulle komma att betyda något någon gång i framtiden:

Och vi ser väl alla fram emot den dag då rasfördomar har försvunnit. Då andra länders barn står vårt hjärta lika nära som våra egna. Och då vita och färgade barn leker tillsammans med varandra som syskon och som vänner. (Sveriges Radio 1963)

Samma år intygade paret Erik och Margit Kroon att deras adopterade son från Korea "behandlas precis som alla de andra" barnen i omgivningen "för de rasfördomar eller de anpassningssvårigheter som Medicinalstyrelsen är rädd för har vi inte märkt något av" medan paret Adolf och Karin Nilsson, som hade en adopterad dotter från Thailand, berättade att "vare sig hon eller lek-kamraterna känner att hon är annorlunda på något sätt" (Zak 1963, s. 40, 45). När författaren Jan Malmstedt (1966) några år senare frågade paret Holger och Mette Engholm om hur det hade gått för deras adopterade dotter från Korea och deras adopterade "mulattpojke" svarade de likaså att "små barn tänker inte på skillnader". Uttalanden och vittnesmål i stil med dessa skulle därefter komma att upprepas av ett närmast oändligt antal adoptivföräldrar under de efterföljande decennierna liksom övertygelsen om att de icke-vita adoptivbarnen inte utsattes för någon rasdiskriminering i Sverige vilket med åren helt enkelt togs som bevis för att det färgblinda Sverige därmed hade kommit att realiseras.

Avslutning: 1960-talets adoptionsdebatt sedd i backspegeln

Följande avsnitt utgörs av en avslutande sammanfattning av och reflektion över hur 1960-talets adoptionsdebatt, den internationella adoptions-verksamheten och de utlandsadopterade har spelat en avgörande roll för grundläggandet och framväxten av vår tids syn på vem som räknas som svensk eller ej och för den färgblinda antirasism som idag genomsyrar det svenska samhället i stort. På 1960-talet liksom under det nästföljande årtiondet var Sverige ett utpräglat rasligt homogent land. År 1960 bestod 0,06

procent av landets befolkning av så kallade synliga minoritetsinvånare; ett decennium senare hade 0,17 procent av totalbefolkningen bakgrund utanför Europa och 1980 handlade det om 0,71 procent eller 58 924 invånare födda i Afrika, Asien, Latinamerika och Karibien. Uppskattningsvis var närmare 30 procent var utlandsadopterade. Utlandsadoptionerna utgjorde med andra ord under många år en betydande andel av hela den utomeuropeiska invandringen till Sverige under dessa decennier. Än viktigare än gruppens rent demografiska storlek var att till skillnad från de icke-adopterade vuxna invandrarna så befann sig adoptivbarnen bland och hos den vita majoritetsbefolkningen och de kunde på 1960-talet dessutom utgöra de allra första icke-vita människorna som många vita svenskar mötte och interagerade med i sin vardag.

I 1960-talets adoptionsdebatt företrädde raspeessimisterna den typ av rastänkande som hade präglat Sverige under den vita renhetsperioden (1905–1968). Denna period hade genomsyrats av föreställningen om att de infödda vita majoritetssvenskarna utgjorde världens vitaste, renaste och mest genetiskt-estetiskt värdefulla folkslag och därför var homogenitet och likhet något som skulle upprätthållas och bibehållas både så länge och så väl som möjligt. Raspeessimisterna argumenterade även för att Sverige ännu inte var moget att ta emot icke-vita barn för adoption. Ett av det raspeessimistiska lägreets tyngst vägande argument mot att Sverige skulle börja adoptera icke-vita barn var att adoptivbarnen skulle komma att utsättas för mobbning och rasdiskriminering på grund av svenskarnas utbredda "rasfördomar".

Samtidigt var 1960-talet det årtionde när den vita renhetsperioden successivt kom att övergå i den vita solidaritetsperioden (1968–2001) som handlade om att engagera sig i och även identifiera sig med den postkoloniala och utomeuropeiska världen. 1960-talets adoptionsdebatt framstår så här i efterhand som den politiska diskussion som allra tydligast reflekterar denna övergångsfas från den vita renhetsperioden till den vita solidaritetsperioden i den svenska vithetens och de svenska rasrelationernas nutidshistoria. Det är därför betecknande att det just var under det mytomspunna märkesåret 1968 som utlandsadoptionerna till Sverige tog fart på allvar för att under 1970-talet formligen explodera i omfattning.

Efter 1967 års offentliggörande av utredningen *Adoption av utländska barn* och efter grundandet av adoptionsförmedlarorganisationen Adoptionscentrum 1969 kom de argument som rasoptimisterna hade framfört att snabbt försvinna ut ur den svenska offentligheten till förmån för de segrande rasoptimisternas argument och idéer. De senare ville till varje pris bryta den rasliga isolering och rasliga homogenitet som präglade 1960-talets Sverige med hjälp av de icke-vita adoptivbarnen, vilka tilldelades rollen att dels blanda upp svenska folket, dels att utrota svenskarnas "rasfördomar". Slutmålet för det rasoptimistiska lägret var ett rasblandat och antirasistiskt Sverige som skulle uppnås genom den internationella adoptionsverksamheten.

De segrande rasoptimisterna var samtidigt tvungna att bemöta raspessimisternas farhågor om att adoptivbarnen skulle bli rasdiskriminerade i Sverige och de gjorde det genom att börja formulera idén om en begynnande färgblindhet som resulterade i en allt starkare förnekelse av betydelsen av ras. Detta antirastänkande, som idag antagligen är starkare i Sverige än i något annat land i världen och som genomsyrar dagens svenska syn på ras, kan därmed spåras tillbaka till 1960-talets adoptionsdebatt. Det demografiska faktum att den första stora och enhetliga gruppen av utomeuropeiska icke-vita invandrare som bodde och befann sig i landet permanent utgjordes av just icke-vita adoptivbarn lade alltså grunden till dagens svenska antirastänkande och dagens svenska färgblinda antirasism.

Allt detta resulterade i att de adopterade sakta men säkert kom att uppfattas som ett slags hederssvenskar från att under 1960-talets adoptionsdebatt ha omtalats som "färgade" barn i ett vitt och homogent folkhem som stod ut och syntes på långt håll och vare sig betraktades som svenskar eller som vita. De utomeuropeiska adopterade anses numera allmänt vara något annat än utomeuropeiska invandrare och deras barn och framför allt anses de adopterade vara mer eller mindre svenskar, vilket vare sig invandrarna eller deras barn alltid anses vara. Att de icke-vita adopterade idag intar en särställning inom svenskheten råder det enligt min mening inga tvivel om och det kanske tydligaste exemplet på det är det faktum att Sverigedemokraterna (SD) också har kommit att inkludera icke-vita adopterade i sin version av svenskhet.

Efter att SD officiellt övergav rastänkandet under loppet av 2000-talet har partiet vid flera tillfällen använt sig av icke-vita utlandsadopterade i både partiprogrammet, retoriken och propagandan som ett sätt att signalera att även SD nu är antirasister eller åtminstone icke-rasister, och framför allt lika färgblinda som i stort sett alla andra svenskar (Wyver 2020).⁴ I 2011 års partiprogram inkluderade SD exempelvis explicit de adopterade i svenskheten: "Som infödd svensk räknar vi den som är född eller i tidig ålder adopterad till Sverige av svensktalande föräldrar med svensk eller nordisk identitet" (Sverigedemokraterna 2011). I 2014 års valrörelse producerade SD vidare en valfilm som bar titeln "Låt er inte tystas" och som både var den mest spridda och den mest uppmärksammade av partiets valfilmer då den sändes som reklamfilm på TV4 dagarna innan valet. I denna valfilm förekom två utlandsadopterade SD-medlemmar från Sri Lanka respektive Sydkorea vilka tillsammans med Jimmie Åkesson explicit tog avstånd från allt vad rasism heter (Sverigedemokraterna 2014).

Det är enligt min tolkning endast i Sverige som ett högerpopulistiskt parti både kan och vill – och kanske till och med måste – använda sig av icke-vita utlandsadopterade i sin propaganda. SD:s återkommande användande av utomeuropeiska adopterade i sin propaganda kan, vill jag hävda, bara förstås i relation till 1960-talets adoptionsdebatt, till dagens svenska färgblinda antirasism och till vår tids svenska rasrelationer. Genom att både utnämna de adopterade till hederssvenskar och använda dem som symboler för att kommunicera mångfald, antirasism och färgblindhet på en och samma gång har SD helt enkelt kommit att sätta både ord och bild på den allmänna svenska synen på de icke-vita adopterade som idag råder bland majoritetssvenskar i gemen vilka just gör en tydlig åtskillnad mellan icke-vita adopterade och icke-vita invandrare och just betraktar de adopterade som hederssvenskar.

Därmed kan SD och det svenska samhället i stort numera sägas vara överens om både färgblindheten som det dominerande sättet att förhålla sig till ras på och om det antirastänkande som gärna gör anspråk på att vara den enda

---

⁴ År 2011 sade Jimmie Åkesson dessutom i en intervju i brittiska BBC:s *HARDtalk*-program att han i praktiken betraktade sverigefinnarna och de utlandsadopterade, med de adopterade från Korea som konkret exempel, som svenskar på BBC:s fråga om vilka invandrargrupper i det svenska samhället som Åkesson ansåg vara tillräckligt integrerade och assimilerade för att just kunna benämnas som svenskar till fullo.

giltiga och gällande antirasismen i ett samtida Sverige. De icke-vita adopterade kan därigenom och tack vare antirastänkandet och den färgblinda antirasismen sägas ha öppnat upp för möjligheten att kunna vara icke-vit svensk, det vill säga att mer eller mindre helt betraktas och behandlas som svensk utan att kunna passera som vit, och därigenom bär de adopterade också på löftet om att det någon gång i framtiden kommer att bli möjligt att slutgiltigt bryta upp det likhetstecken mellan svenskhet och vithet som utgör det kanske tydligaste arvet efter 1900-talets svenska rastänkande.

Referenser

- Aftonbladet (1963). Färgade barn. *Aftonbladet*, 14 januari.
- Arboga Tidning (1963). Front mot rasismen. *Arboga Tidning*, 16 januari.
- Bara svenska barn (1968). Toppmodigt utmana allmänna opinionen. *Expressen*, 4 oktober.
- Bergström, G. (1967). Här är systrarna Ingelstam, 2 år – en brun, en vit och en gul! *Aftonbladet*, 10 september.
- Blom, J. (1964). Barnavårdskonsulenterna åberopar socialstyrelsen som hänvisar till medicinalstyrelsen som har misstolkat en professor... Så började bråket om färgade barnen. *Aftonbladet*, 28 oktober.
- Britt Marie K. (1968). Finns det ännu rasister kvar? *Expressen*, 25 augusti.
- Bungerfeldt, G. (1964). Adoption av utländska barn. *Svensk socialvårdstidning*, 10, 237–245.
- Bungerfeldt, G. (1970). Att förmedla adoptioner. I Ingelstam, M. (red.) *Adoptera - ett alternativ. Fakta, motiv, förväntningar*. Stockholm: Proprius förlag, ss. 29–41.
- Bäckström, L. (1966). Gör Sverige svartare! *Ord & Bild*, 75(3), 190–191.
- Cedrup, L. (1967). Alf Kjellin och hans familj i Hollywood vill ha barn av olika raser och religion. *Göteborgs-Posten*, 29 oktober.
- Dagens Nyheter (1961). Medicinalstyrelsen avstyrker adoption av nödlidande barn. *Dagens Nyheter*, 25 juli.
- Dagens Nyheter (1964a). Adoption av u-barn. *Dagens Nyheter*, 24 september.
- Dagens Nyheter (1964b). Mumier i TV. *Dagens Nyheter*, 27 september.
- Dagens Nyheter (1964c). Våra barn och andras ungar. *Dagens Nyheter*, 29 september.
- Danielsson, T. (1968). Ingemar Johansson talar ut: 'Jag ger inte ett öre till Biafra-barnen!'. *Expressen*, 28 september.

- Ehrenkrona, A.-M. (1973). Sveriges första Koreabarn – så har det gått för dem. *Aftonbladet*, 31 maj.
- Eneberg, I. (1964). Färgade barn välkomna i Sverige men kan bli politisk fråga. *Kvällsposten*, 18 september.
- Eriksson, M. (1968). Bra gjort Johansson, matcha flockhycklarna. *Expressen*, 8 oktober.
- Expressen (1963). Är inte Sverige moget ta emot färgade barn? *Expressen*, 21 maj.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis. The critical study of language*. London: Longman.
- Forsling, R. (1964). U-barnsadoption och rasfördomar. *Dagens Nyheter*, 10 oktober.
- Fredriksson, A. (1964). Gulingar i folkhemmet eller slumbarn i Korea. Så här går det till att få barn från Korea. Pappersexercis och 5000 kr krävdes. *Göteborgs-Tidningen*, 26 december.
- Goldberg, D. T. (2009). *The threat of race. Reflections on racial neoliberalism*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Hedlund, V. (1963). Varför får vi inte adoptera färgade barn? *Expressen*, 26 december.
- Henttonen, A. (1969). Lill Lindfors, 28, har gett sig själv ledigt i vår: - Äntligen har jag fått tid att tänka på mig och Peter. *Aftonbladet*, 8 februari.
- Himmelstrand, K. (1963). Färgade barn i Sverige. *Dagens Nyheter*, 4 januari.
- Hübinette, T. (2003). The adopted Koreans of Sweden and the Korean adoption issue. *Review of Korean Studies*, 6(1), 251–266.
- Hübinette, T. (2017). Den färgblinda antirasismen slår tillbaka. I Hübinette, T. (red.) *Ras och vithet. Svenska rasrelationer i går och i dag*. Lund: Studentlitteratur, ss. 237–251.
- Hübinette, T. & Lundström, C. (2011). Sweden after the recent election. The double-binding power of Swedish whiteness through the mourning of the loss of “old Sweden” and the passing of “good Sweden”. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 19(1), 42–52.
- Hübinette, T. & Lundström, C. (2015). Swedish whiteness and white melancholia. A case study of a white nation in crisis and its history and future. I DHoward-Wagner, D., Watson, V. & Spanierman, L. (red.) *Unveiling whiteness in the 21st century: Global manifestations, transdisciplinary interventions*. Lanham: Lexington Books, ss. 49–74.
- Israel, M. (1964). Allt beror på adoptivfamiljen. *Aftonbladet*, 10 januari.

- Jonsson Malm, C. (2011). *Att plantera ett barn. Internationella adoptioner och assisterad befruktning i svensk reproduktionspolitik*. Lunds universitet: Historiska institutionen.
- Justitiedepartementet (1969). *Internationell adoptionsrätt*. Statens offentliga utredningar 1969:11. Stockholm: Norstedts.
- Jönsson, E. & Nilsson, J. (2019). "Jag ser väl inte färger på det sättet" – interaktionella resurser i samtal om ras. *Svenska landsmål och svenskt folkliv. Tidskrift för talspråksforskning, folkloristik och kulturhistoria*, 142, 25–44.
- Kihlbom, M. (1961). Adoption som u-hjälp. *Dagens Nyheter*, 18 augusti.
- Kumm, E. (1961). Rasvidskepelse? *Expressen*, 3 augusti.
- Lindgren, C. (2006). *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917–1975*. Stockholm: Carlssons.
- Lindgren, C. (2010). *Internationell adoption i Sverige. Politik och praktik från sextiototal till nittiototal*. Stockholm: Myndigheten för internationella adoptionsfrågor.
- Lundberg, W. M. (1963). Engagerande om adoption. *Expressen*, 25 maj.
- Lundström, C. & Hübinette, T. (2020). *Vit melankoli. En analys av en nation i kris*. Göteborg: Makadam.
- Malmstedt, J. (1966). Sverige öppnar famnen för färgade barn. *Aftonbladet*, 9 juni.
- Mamma fyra gånger (1968). Glad att jag är svensk. *Expressen*, 16 augusti.
- Markusson Winkvist, H. (2005). Fostran till färgblindhet: Om "exotiska" adoptivbarn och svenskhetens yta på 1960-talet. *Humanistdagboken*, 18, 193–200.
- Ministry of Health and Welfare (1999). *Statistics from Ministry of Health and Welfare*. Seoul: Ministry of Health and Welfare.
- Moberg, E. (1964a). Eva Moberg kräver besked om u-landsbarnen. Öppna dörren! *Expressen*, 21 oktober.
- Moberg, E. (1964b). Vill ni rädda ett barn. *Idun-Veckojournalen*, 37, 24–25, 57.
- Mohtadi, L. (2012). *Den dag jag blir fri. En bok om Katarina Taikon*. Stockholm: Natur & kultur.
- Nycop, C.-A. (1961). Bara vita barn i Sverige? *Expressen*, 1 september.
- Osanami Törngren, S. (2018). Talking color-blind. Justifying and rationalizing attitudes toward interracial marriages in Sweden. I Hervik, P. (red.) *Racialization, racism, and anti-racism in the Nordic countries*. Cham: Palgrave Macmillan, ss. 137–162.

- Ridefelt, A. (1969). Pastorsfamilj som adopterade liten flicka. Svenska hem kan bidra till att lösa rasproblem. *Hudiksvalls-Tidningen*, 7 juni.
- Riksdagen (1963). Svar på interpellation av fröken Ljungberg ang. adoption av färgade barn. *Riksdagens protokoll. Första kammaren*, 26, 4–7.
- Riksdagen (1966). Motioner i Andra kammaren nr 680 år 1966”. *Bihang till riksdagens protokoll år 1966*, C 19. Samling 4. Band 2, 5–6.
- Riksdagen (1968). Svar på interpellation ang. möjlighet att överklaga barnavårdsnämnds beslut rörande fosterhem. *Riksdagens protokoll. Andra kammaren*, 33, 5–7.
- Román, H. (1994). *En invandrapolitisk oppositionell. Debattören David Schwarz syn på svensk invandrapolitik åren 1964-1993*. Uppsala universitet: Centrum för multietnisk forskning.
- Scherer, M. & Andhé, S. (1968). Ingo, är du toffel hemma hos Birgit? *Året Runt*, 40, 25–27, 67.
- Schwarz, D. (1964). Utlänningsproblemet i Sverige. *Dagens Nyheter*, 21 oktober.
- Schwarz, D. (red.) (1966). *Svenska minoriteter. En handbok som kartlägger invandringspolitiken och befolkningsminoriteternas ställning inom det svenska samhället*. Andra upplagan. Stockholm: Aldus Bonnier.
- Schütze, C. & Osanami Törngren, S. (2022). Exploring ways of measuring colour-blindness in Sweden: Operationalisation and theoretical understandings of a US concept in a new context. *Ethnic and Racial Studies*, 45(16), 637-658.
- Socialdepartementet (1967). *Adoption av utländska barn. Betänkande angivet av tillkallade utredningsmän*. Statens offentliga utredningar 1967:57. Stockholm: Victor Petterssons bokindustri AB.
- Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (1998). *Barn som 1969–1997 invandrat till Sverige och adopterats senare, fördelade på år, världsdelar, länder, ålder och kön*. Stockholm: Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.
- Statistiska centralbyrån (2019). *Folkmängd efter födelseland 1900–2018*. <https://www.scb.se/contentassets/2b133080e48d4f5ba012947e5dc6b79e/be0101-folkmangd-fodelseland-1900-2018.xlsx> [2017-09-25]
- Stenemo, B. (1968). Hur var det med arierna. *Expressen*, 25 augusti.
- Sterner R. (1962a). Varför inte färgade adoptivbarn? *Tiden*, 2, 74–80.
- Sterner R. (1962b). Fostran till färgblindhet. *Tiden*, 5, 305–309.
- Sterner R. (1963). Adoption av färgade. *Dagens Nyheter*, 11 januari.
- Stroh, O. (1961). Röda korset och u-adoption. *Dagens Nyheter*, 27 augusti.

- Svenska institutet för opinionsundersökningar (1963). Actual opinions in Sweden. *SIFO Information*, 4, 1.
- Sverigedemokraterna. 2011. *Principprogram 2011*.
<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/sd/c/2011> [2019-09-25]
- Sverigedemokraterna. 2014. *SD släpper ny valfilm: "Låt er inte tystas"*.
<http://www.mynewsdesk.com/se/sverigedemokraterna/pressreleases/sd-slaepper-ny-valfilm-laet-er-inte-tystas-1050004> [2019-09-29]
- Sveriges Radio (1963). Adoptivbarn. Om adoption av svenska och utländska barn. *Sveriges Radio*, 24 september.
- Taikon, K. (1963). *Zigenerska*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Tawat, M. (2019). The birth of Sweden's multicultural policy. The impact of Olof Palme and his ideas. *International Journal of Cultural Policy*, 25(4), 471–485.
- Teora (1963). Rädda Barnens årsmöte: Adoption av färgade moraliskt problem. *Dagens Nyheter*, 22 maj.
- Ung debatt (1968). Dagens ämne: Snedögda Svensson. *Expressen*, 25 augusti.
- Vår kyrka (1964). Adoption av utländska barn. *Vår kyrka*, 15 oktober.
- Wickström, M. (2015). *The multicultural moment. The history of the idea and politics of multiculturalism in Sweden in comparative, transnational and biographical context, 1964-1975*. Åbo: Åbo Akademi.
- Wieslander, A. (1963). De har ljusare framtid här. *Stockholms-Tidningen*, 3 april.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wyver, R. (2020). From flat-packed furniture to Fascism: Exploring the role of the transracial adoptee in fantasies of Swedish goodness. *Interventions. International Journal of Postcolonial Studies*, 22(7), 897–915.
- Zak, M. (1963). Sverige förbjuden mark? *Idun*, 1, 24–27, 40, 45, 47.